

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

М Е Т О Д И Ч Н І В К А З І В К И
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІЧНА ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»

для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка»
(освітня програма «Автоматизація, мехатроніка та робототехніка»)

2024

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти» для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка» (освітня програма «Автоматизація, мехатроніка та робототехніка»)/ Укл.: І.М. Бондаревич. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2024. 30 с.

Методичні вказівки містять питання до практичних занять з кожної теми дисципліни, контрольні питання для підготовки до заліку, інформацію щодо оцінювання і перелік рекомендованої для опрацювання літератури.

Укладач: І.М. Бондаревич, доцент, канд. філос. н.

Рецензент: Г.О. Арсентьєва доц., канд. філос. н.

Відповідальний за випуск: О.В.Бондаренко, професор, д. філос. н.

Затверджено
на засіданні кафедри філософії
Протокол № 1 від 8 серпня 2024 р.

Рекомендовано
до видання НМК
Факультету інформаційної безпеки
та електронних комунікацій
Протокол № 1 від 15 серпня 2024 р.

ЗМІСТ

1 Мета та завдання навчальної дисципліни «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти».....	4
2 Зміст дисципліни «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти» за темами.....	6
3 Плани практичних занять з дисципліни «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти».....	7
4 Перелік питань для самостійної роботи з підготовки до заліку з дисципліни «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти» ...	9
5 Основні категорії і поняття дисципліни «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти».....	11
6 Система оцінювання знань студентів з дисципліни «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти».....	27
7 Рекомендовані джерела і література	29

1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІЧНА ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»

Сучасний заклад освіти, як і світ професійних комунікацій, вимагають вміння організовувати процеси як загальної кооперації, так і самостійного наукового пошуку. В системі професійної підготовки магістрів спеціальності 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка» навчальна дисципліна «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти» є обов'язковою освітньою компонентою. Навчальна дисципліна «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти» презентує психологічні засади педагогічних технологій, що ґрунтуються на підставах суб'єкт-суб'єктної парадигми та дозволяють ефективно зрощувати потенціал колективних зусиль на підставах самореалізації окремих індивідів, а також ознайомлює студентів з прикладними аспектами організації педагогічної і наукової діяльності в закладах освіти.

Метою вивчення дисципліни «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти» є формування компетентності студентів-магістрів в галузі організації педагогічної та дослідної діяльності, що базується на врахуванні потреб її учасників в самореалізації і спрямована на підвищення ефективності колективу в цілому.

Основне завдання навчальної дисципліни «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти» полягає у ознайомленні магістрів з психологічними засадами педагогічних технологій, що ґрунтуються на підставі суб'єкт-суб'єктної парадигми навчання та з практичними аспектами самоорганізації наукової діяльності.

Компетентності та результати навчання, формування яких забезпечує вивчення дисципліни.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Фахові компетентності:

СК12. Здатність презентувати результати науково дослідницької діяльності, готувати наукові публікації, брати участь у науковій

дискусії на конференціях, симпозиумах та здійснювати науково педагогічну діяльність у закладах освіти.

СК 15 Здатність застосовувати результати сучасних наукових досліджень в процесі викладацької діяльності в галузі автоматизації, робототехніки та безпілотних систем.

Очікувані програмні результати навчання:

РН14. Уміти виявляти наукову сутність проблем у професійній сфері, знаходити шляхи щодо їх розв'язання.

РН17. Розробляти і викладати спеціалізовані навчальні дисципліни у закладах освіти.

РН20 Інтегрувати результати сучасних наукових досліджень в практику викладацької діяльності в галузі автоматизації, робототехніки та безпілотних систем.

Дисципліна «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти» вивчається на 2 курсі магістратури в 3-ому семестрі й завершується заліком. Навчальним планом передбачена денна форма навчання:

- лекцій – 14 годин;
- семінарських занять – 14 годин;
- самостійної роботи студента – 62 годин.

Загальна кількість – 90 години.

В умовах КМС навчальна дисципліна «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти» відповідає 3 заліковим кредитам.

2 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІЧНА ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ» ЗА ТЕМАМИ

Зміст дисципліни «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти» складають такі змістовні модулі:

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади педагогічної та наукової діяльності в закладах освіти

Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти педагогічної та наукової діяльності в закладах освіти

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади педагогічної та наукової діяльності в закладах освіти

Тема 1. Поняття про науково-педагогічну діяльність у вищій школі.

Мета науково-педагогічної діяльності та її змістовне наповнення. Ціннісна компонента науково-педагогічної діяльності. Особливості науково-педагогічної діяльності у вищій школі (формування навчального плану спеціальності і розробка навчальних дисциплін).

Тема 2 Психологічні засади науково-педагогічної діяльності.

Роль психічних властивостей в педагогічній і науковій діяльності. Вплив психічних станів на хід педагогічної та наукової діяльності. Психофізіологічні засади процесу сприйняття. Феномен ілюзій сприйняття. Енергетична концепція емоцій. Роль емоційної саморегуляції в педагогічній взаємодії.

Тема 3 Організація діяльності в групах

Групи. Особливості організації роботи в групах. Поняття про конфлікти. Принципи формування проектної групи. Створення малих груп за поточними проектами. Планування організації лабораторного заняття в малій групі.

Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти педагогічної та наукової діяльності в закладах освіти

Тема 4 Педагогічна техніка як основа педагогічної майстерності.

Педагогічна техніка як організація поведінки викладача. Внутрішня техніка: формування вмінь психотехніки, розвиток уяви, управління емоційним станом, контроль фізичного стану організму. Зовнішня техніка як культура професійно-педагогічного спілкування. Педагогічний вплив (прийоми і ключові операції). Невербальна комунікація. Ораторське мистецтво.

Тема 5 Технологія формування наукового твору.

Формулювання наукової проблеми, її актуальність та обґрунтування. Етапи наукового дослідження: постановка проблеми, пошук та формулювання наукової теми, збір та аналіз фактів,

вироблення методології, експеримент, висновки, апробація. Алгоритм опрацювання інформаційної бази дослідження. План і структура наукового твору. Підготовка тез до наукової конференції.

Тема 6 Саморозвиток і вдосконалення науково-педагогічної діяльності

Професійний саморозвиток як стратегія вдосконалення педагогічної майстерності. Формування макету плану спеціалізованої навчальної дисципліни за обраним проектом. Створення макету-структури методичного забезпечення спеціалізованої дисципліни. Обговорення результатів організації роботи малої проектної групи. Самоорганізація та планування.

3 ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІЧНА ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади педагогічної та наукової діяльності в закладах освіти

Практичне заняття № 1

на тему: Поняття про науково-педагогічну діяльність у вищій школі. 2 години

Мета заняття: Розглянути процес формування навчального плану дисципліни, його структуру. Визначити вимоги до формування навчальної (спеціалізованої) дисципліни і її методичного забезпечення.

Питання для обговорення

1. Освітній і вибірковий компоненти та їх врегульованість в навчальному плані.
2. Інтеграція наукових досліджень до змісту навчальної дисципліни.
3. Структура, зміст та функції методичного забезпечення спеціалізованої навчальної дисципліни.

Практичне заняття № 2

на тему: Психологічні засади науково-педагогічної діяльності 3 години.

Мета заняття: Мінімізація перепон в процесі педагогічної взаємодії.
Формування здатності до екологічного спілкування.

Питання для обговорення

1. Психофізіологічні засади процесу сприйняття.
2. Феномен ілюзій сприйняття.
3. Енергетична концепція емоцій: можливості саморегуляції.

Практичне заняття № 3

на тему: Організація діяльності в групах 2 години

Мета заняття: формування здатності до організаційної діяльності в процесі навчання.

Питання для обговорення

1. Принципи формування проектної групи. Створення малих груп за поточними проектами.
2. Організація проектної діяльності в групі. Передбачення конфліктних ситуацій.
3. Планування організації лабораторного заняття в малій групі.

Змістовий модуль 2 Прикладні аспекти педагогічної та наукової діяльності в закладах освіти

Практичне заняття № 4

на тему: Навички вербальної і невербальної комунікації. 3 години

Мета заняття: опанування зовнішньою і внутрішньою технікою викладача

Питання для обговорення

1. Пластична і мімічна техніки (пантоміміка): підготуйте варіації образів певних емоційних забарвлень.
2. Мова жестів і їх класифікація. Вправа самоспостереження: «які в мене жести»
3. Підготовка до публічного виступу.

Практичне заняття № 5

на тему: Підготовка макету тез до наукової конференції 2 години

Мета заняття: формування здатності до написання наукового твору.

Питання для обговорення

1. Формулювання наукової проблеми, її актуальність та обґрунтування.

2. Етапи наукового дослідження: збір та аналіз фактів, робота з науковою літературою, підбір методології. Впорядкування плану тез.

3. Оформлення макету тез до науково-практичної конференції студентів, викладачів, молодих вчених, аспірантів НУ «Запорізька політехніка» «Тиждень науки 2025».

Практичне заняття № 6

на тему: Саморозвиток і вдосконалення науково-педагогічної діяльності 2 години

Мета заняття: оволодіння практичними навичками викладацької діяльності.

Питання для обговорення

1. Формування макету плану спеціалізованої навчальної дисципліни за обраним проектом.
2. Створення макету-структури методичного забезпечення спеціалізованої дисципліни.
3. Обговорення результатів організації роботи малої проектної групи.

4 ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ З ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІЧНА ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»

1. Психічні властивості і їх вплив на діяльність людини.
2. Співвідношення понять «людина», «індивід». «особистість», «індивідуальність».
3. Поняття про відчуття та сприйняття.
4. Поняття про пам'ять. Види та індивідуальні особливості пам'яті.
5. Увага. Прийоми підтримування мимовільної і довільної уваги та формування післядовільної уваги студентів в аудиторії.
6. Особливості та форми мислення.
7. Емоційно-вольова сфера особистості.
8. Поняття про емоції та почуття. Форми переживань.
9. Темперамент в структурі особистості.

10. Характер в структурі особистості.
11. Задатки та здібності в структурі особистості.
12. Ціннісна компонента науково-педагогічної діяльності
13. Професійні функції викладача вищого навчального
14. Класифікація груп.
15. Формальна та неформальна структура малої групи.
16. Мала група як об'єкт педагогічної взаємодії.
17. Керівництво та лідерство у малих групах.
18. Конфлікт та конфліктна взаємодія: поняття та роль.
19. Труднощі, бар'єри та деформації у спілкуванні.
20. Суб'єкт-суб'єктна парадигма викладацької діяльності.
21. Внутрішня техніка викладача. Майстерність у керуванні психічним самопочуттям.
22. Зовнішній вигляд викладача, основи мімічної і пантомімічної виразності.
23. Професійно-педагогічне спілкування, його сутність та структура.
24. Педагогічний такт як стратегія поведінки викладача.
25. Техніка переконуючого впливу в індивідуальній бесіді.
26. Прийоми педагогічної взаємодії.
27. Взаємодія під час перевірки знань. Техніка активного слухання.
28. Майстерність публічного виступу викладача.
29. Переконання та навіювання у педагогічному процесі.
30. Основи техніки мовлення: подих, голос, дикція.
31. Суть педагогічної творчості викладача вищого навчального закладу.
32. Суб'єктивні та об'єктивні перешкоди встановлення контакту між викладачем і студентами.
33. Провідні характеристики мовленнєвої культури викладача.
34. Образність мови та засоби її створення.
35. Застосування логіко-інтонаційного аналізу мови при підготовці промови.
36. Вимоги до проведення занять у вищій школі.
37. Принципи формування/оновлення навчальних дисциплін.
38. Вимоги до формування спеціалізованих навчальних дисциплін.
39. Структура, зміст і функції методичного забезпечення спеціалізованої дисципліни.

5 ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ І ПОНЯТТЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІЧНА ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»

А

Авторитарність – соціально-психологічна якість і стиль поведінки (керування) людей, що відбивають активне виявлення внутрішньої потреби максимально підкорити своєму впливу партнерів по взаємодії й спілкуванню.

Агресія – ворожа внутрішня установка або ворожий тип діяльності індивіда або групи стосовно іншого індивіда або групи. Агресія виражається в поведінці, спрямованому на нанесенні як фізичного, так і морального шкоди або збитку.

Адаптація – результат (і процес) взаємодії живих організмів і навколишнього середовища, що приводить до оптимального їхнього пристосування до життя й діяльності.

Адекватність – (прирівненість, рівність, еквівалентність) означає відповідність (подібність) оригіналу-об'єкту.

Акцентуація характеру – загостреність (надзвичайна розвиненість на шкоду іншим якостям) його психологічних рис, що спостерігаються в 20-50% людей, у результаті чого погіршується їхня взаємодія з навколишніми, з'являються однотипні утруднення й конфлікти.

Амбівалентність – складний суперечливий стан особистості, подвійність її переживань, що приймає характер внутрішнього конфлікту й виражається в тім, що ті самі явища або об'єкти (наприклад, чийсь образ) викликають у людини одночасно протилежні почуття: задоволення – невдоволення, солідаризм – антагонізм, симпатію – антипатію й т. ін.

Анафора (від грец. винесення вгору) – стилістична фігура – лексико-синтаксичне повторення слів і словосполучень на початку прозаїчних речень (у віршах відповідно – рядків). Наприклад: «Що досліджено..., що доведено..., що вивчено...».

Антитеза (від грец. протиставлення) – стилістична фігура – зворот промови, в якому для посилення виразності протиставлені поняття, думки, образи, стани, риси характеру діючих осіб. Наприклад: Ні Богові свічка, ні чортові кочерга. Перемелеться лихо – добро буде. Антитеза не тільки збагачує зміст речення, але й робить його винятково милозвучним та принадним.

Апперцепція – /сприйняття/ – залежність кожного нового сприйняття від попереднього життєвого досвіду людини й від його психічного стану в момент сприйняття.

Атракція – механізм соціального сприйняття, що представляє собою форму пізнання іншої людини, засновану на формуванні стійкого позитивного почуття до неї.

В

Взаємодія – процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їхню взаємну обумовленість і зв'язок.

Вимоги до голосу педагога. – 1) сила голосу – рівень гучності й волі звучання; 2) діапазон – зміна висотного звучання від найнижчих до найвищих звуків, тонів; у поняття «діапазон» входять: об'єм, сукупність всіх звуків різної висоти, доступних людському голосу. Складовою частиною цього поняття є – «регістр» – частина звукоряду, ряд сусідніх звуків, об'єднаних тембром. Існує три реєстри: високий, середній, нижній. Яскравою є мова, коли лектор володіє широким діапазоном – у трьох реєстрах; 3) рухомість, гнучкість – швидка зміна за силою, тембром і темпом; 4) польотність – здатність голосу заповнювати весь простір того приміщення, в якому він звучить, що дає можливість почути лектора у будь-якій точці приміщення; 5) благозвучність – приємність.

Виховання – у широкому змісті слова діяльність по передачі новим поколінням суспільно - історичного досвіду. У вузькому змісті - планомірний і цілеспрямований вплив на свідомість і поведження людей з метою формування певних установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, що забезпечують необхідні умови для їхнього розвитку, підготовки до життя й праці.

Воля – психічна діяльність людини, що визначає його цілеспрямовані дії й учинки, пов'язані з подоланням труднощів і перешкод.

Вміння – це спосіб виконання діяльності засвоєний людиною.

Г

Група референтна - реальна або умовна соціальна спільність, з якою індивід співвідносить себе як з еталоном, і на норми, думки, цінності й оцінки якої він орієнтується у своєму поведженні й самооцінці.

Гуманізм – визнання цінності людини як особистості, його права на вільний розвиток, твердження блага людини як критерію оцінки суспільних відносин.

Градація (від лат. поступовість) – стилістичний прийом, який дає змогу відтворити вчинки, думки, почуття, або події у розвитку. Наприклад: „У місті народжується розкіш, з розкоші неминуче виростає жадібність, з жадібності проривається зухвалість, потім виникають всі злочини і лиходійства” (Цицерон).

Грамматичні паузи – це засіб граматичного упорядкування тексту. Логічні паузи пов'язані зі змістом, логікою промови. За їх допомогою лектор здійснює роздрібнювання потоку слів на змістовні частини.

Д

Девіантна поведінка – соціальні дії, що відхиляються від загально визнаних норм, вчинки людей або груп, що приводять до

порушення цих норм і зухвалу необхідність відповідного реагування з боку соціальної групи або суспільства в цілому.

Дикція у перекладі означає «вимова» (лат. *dīcere* – вимовляти; *dictio* – вимова), а під бездоганною дикцією вважається правильна, чітка вимова кожного голосного і приголосного звуків окремо, а також слів та речень в цілому. Виразна вимова для викладача є обов'язковою, бо її недосконалість заважає сприйняттю та розумінню сутності «озвученого» навчального матеріалу.

Деструктивність – негативне відношення людини до самої себе або до інших. Як правило виникає в наслідок блокування плідної енергії, перешкод на шляху до розвитку, до самодійснення, коли людині не вдається реалізувати свій потенціал. Деструктивна особистість нещасна, навіть якщо їй вдається досягти поставлених цілей. Повага до життя, інших людей і до самого себе - обов'язкова умова психічного здоров'я людини.

Дзеркальне «Я» – людське «Я», що відкривається через реакцію інших людей.

Діалогічне спілкування – форма спілкування, що ґрунтується на апріорному внутрішньому прийнятті один одного як самодостатніх особистостей і передбачаючи орієнтацію на індивідуальну неповторність кожного із суб'єктів.

Е

Емоціями – називають процеси, що відбивають у формі переживань особисті значимості і оцінки зовнішніх і внутрішніх ситуацій для життєдіяльності людини.

З

Запам'ятовування – це встановлення зв'язку нового з тим, що вже є у свідомості людини.

Захищеність психологічна – відносно стійке позитивне емоційне переживання й усвідомлення індивідом можливості

задоволення основних потреб і забезпечення власних прав у будь-якій, навіть несприятливій ситуації, або при виникненні обставин, що можуть блокувати або утруднити їхню реалізацію.

Здібності – це індивідуально-психологічні особливості людини, що відповідають вимогам даної діяльності і є умовою успішного його виконання.

Здоров'я психічне – стан щиросердечного благополуччя, характерний відсутністю хворобливих психічних проявів і забезпечення адекватної умовам дійсності регуляції поведінки й діяльності.

I

Ідентифікація – впізнання, ототожнення чого-небудь із чим-небудь, звірення одного об'єкта з іншим. У психології ідентифікація – процес упізнання тої якості, на підставі якої особистість може бути віднесена до будь якого типу, а також процес емоційного або іншого самоототожнення людини з іншою людиною або групою.

Ілюзії сприйняття – це викривлене (неадекватне) відбиття об'єкта, що сприймається, та його властивостей. Чинників виникнення ілюзій дуже багато. У різних теоріях виникнення ілюзій пов'язується з дією периферичних і центральних факторів. Ілюзії можуть з'являтися внаслідок дій особливих умов спостереження, у зв'язку зі специфікою побудови оптики ока, відповідно до інформаційних зв'язків, що склалися у досвіді людини, внаслідок індукційних відношень збудження та гальмування у корі головного мозку, а також ілюзії пов'язані із певними установками і ідеями.

Інверсія (від лат. перестановка) – стилістична фігура – незвичний, нехарактерний для даної національної мови порядок розташування слів. Використовується з метою привернути увагу слухача. Наприклад: „Пити за перемогу не годиться завчасно, то прикмета погана” (Н. Рибак).

Індиферентність – байдужість, байдужість один до одного. Цей тип взаємодії характерний в основному для людей і груп, які не

залежать друг від друга або погано знають своїх партнерів. Вони можуть брати участь у спільній діяльності, але при цьому бути байдужими до успіхів партнерів.

Інстинкт – це складні вроджені дії тварин, за допомогою яких тварини задовольняють свої потреби.

Інтерація – термін, використовуваний у соціальній психології який позначає взаємодію, взаємний вплив людей або вплив груп одна на одну.

Інтереси – це активна пізнавальна спрямованість людини на той або інший предмет, явище або діяльність, пов'язана з позитивним емоційним відношенням до них.

Інтонация – ритміко-мелодійна побудова викладу, яка передає його сенс і почуття за допомогою висоти тону, сили звуку, темпу мови і тембру голосу. За допомогою тонального забарвлення слів складаються протилежні за змістом речення: чи то піднесено-урочисті, чи то доброзичливі, чи то наказові, чи то грубі, чи то зневажливі і т. ін. Поза інтонацією немає ані побутового, ані художнього, ані наукового слова.

Інтроверт свої особисті інтереси вважає найбільш важливими. Для інтровертів характерна слабка товарицькість, замкнутість, соціальна пасивність, схильність до самоаналізу, досить складна соціальна адаптація.

К

Катарсис – щиросердечна й соціально-психологічна розрядка, випробовувана людьми в процесі співпереживання. Слово катарсис уживається в релігійному, етичному й психологічному значеннях та відбиває: а) полегшення після психічної напруги; б) почуття «очищення» віруючих після молитви; в) облагороджування людини завдяки естетичному переживанню.

Колектив – група об'єднаних загальними цілями й завданнями людей, що досягла в процесі соціально цінної спільної діяльності високого рівня розвитку.

Комунікативність – професійно-особистісна якість педагога, що характеризується потребою у спілкуванні, здатністю легко вступати у контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовників, відчувати задоволення від спілкування. За В. Кан-Каликом, комунікативність містить три основні компоненти: комунікабельність, відчуття соціальної спорідненості, альтруїзм.

Комунікабельність – здатність легко вступати у контакт і відчувати задоволення від процесу комунікації. Що заважає комунікабельній людині стати комунікативною? Дістаючи задоволення від спілкування, вона часом діє у власних інтересах, не збуджуючи позитивних емоцій у співрозмовника, що блокує контакт.

Конфлікт – проблемна ситуація, що може виникнути в силу сформованої дисгармонії міжособистісних відносин людей у суспільстві або групі, а також у результаті порушення рівноваги між існуючими в них структурами. Конфлікти виникають не в силу прояву об'єктивних обставин, а в результаті їх неправильного суб'єктивного сприйняття й оцінки людьми.

Конформізм – різновид соціального впливу, результатом якого є показне підпорядкування волі більшості. Термін часто використовується в негативному змісті як «бездумне підпорядкування розповсюдженим поглядам, що граничить із відсталістю». Однак з погляду визнання й підпорядкування нормам суспільної поведінки конформізм може розглядатися як соціально бажане явище.

Конфронтація – прихована ворожість, протиставлення, зіткнення. Конфронтація може бути наслідком невдалого діалогу, угоди або конфлікту, психологічної несумісності людей. Конфронтація характеризується явними розбіжностями цілей і інтересів; іноді мета збігається, але особистісний зміст істотно розходиться. Конфронтація властива й окремим особам, і групам. Вона гальмує їхній розвиток, знижує результати діяльності.

Кооперація – процес, у ході якого представники однієї або декількох груп діють спільно й скоординовано заради досягнення єдиної мети. Основою кооперації є взаємна вигода.

Культура мовлення – поняття, яке має широке і вузьке смислове вживання. У першому випадку означає вміння використовувати всі способи впливу на слухачів, які пов'язані з мовою і збігаються з поняттям «мовленнева майстерність». У другому – це правильність, грамотність мовлення, тобто знання лектором загальноприйнятих норм (правил) літературної мови. Отже, культура мовлення означає наявність у промові вдало застосованих художніх форм і ораторських засобів, щоб зробити мову, за висловлюванням В. Костомарова, «не лише правильною ..., але й виразною, чіткою, оригінальною і цікавою».

Л

Лідер – це член групи, колективу, спільності, авторитетна особистість, що завоювала авторитет і право впливати на інших людей, виконувати центральну роль в організації певних відносин і спільної діяльності.

М

Методи психологічного впливу – основні інструменти, за допомогою яких виявляється вплив на свідомість і підсвідомість людей. До них відносять: переконання, навіювання, інформування, заохочення, примус, покарання, метод приклада.

Міжособистісна взаємодія – випадкові або навмисні, приватні або публічні, тривалі або короточасні, вербальні або невербальні контакти й зв'язки двох і більше людей, що викликають взаємні зміни їхньої поведінки, діяльності, відносин і установок.

Мова – це система словесних знаків, засіб, за допомогою якого здійснюється спілкування між людьми.

Мовлення – це процес використання мови з метою спілкування.

Мозковий штурм – умовна назва методики активізації групового пошуку ідей, рішення проблеми. Обставини в процесі її застосування повинні бути невимушеними, люди – розкутими, ніякої критики й тим більше самокритики. Не повинна проявлятися ієрархія відносин, усі при «мозковому штурмі» рівні, думка кожного вважається вартісною й обговорюється. У процесі «мозкового штурму» можна висловлювати будь-які припущення, ідеї, в тому числі парадоксальні й нереальні. Вони в жодному разі не повинні відкидатися. Бажано, щоб учасники «штурму» були представниками різних професій.

Мотив – це чинник дії людини.

Н

Навичка – спосіб поведінки, придбаний в індивідуальному житті й закріплений у результаті вправ.

Навіювання, або сугестія (від лат. підказка) – це психічний вплив однієї особи на іншу чи групу осіб, розрахований на некритичне сприйняття і прийняття слів, висловлених у них думок і волі.

Наполегливість – це здатність доводити до кінця ухвалені рішення, досягати поставленої мети, переборюючи всякі перешкоди й утруднення на шляху до неї.

Настрій – це відносно слабо виражений емоційний стан, що захоплює протягом деякого часу всю особистість і віддзеркалює діяльність, поведінку людини.

О

Ознаки мовленнєвої культури педагога – ясність (ясність слова педагога означає, що воно має бути сприйняте абсолютно так, як його розуміє він сам), умовою якої є точність мови (вміння використати відповідне слово).

Особистість – атрибутами особистості є: самоорганізаційний характер діяльності; духовне виробництво і символотворення; -смыслорозуміння і смислосудівництво; коеволуційна діяльність, як предметно-практична реалізація особистісного смислу на користь суспільства і світу;

Умовою становлення і розвитку особистості є свідомість як діяльнісний феномен. Критерієм особистісного буття є трансценденція, як результат і трансцендування як процес вільного виходу людини на нові рівні буття, що ґрунтується на можливостях загального духовного поля людини і суспільства

II

Педагогічний конфлікт – найгостріший спосіб розвитку і подолання значущих суперечностей, що виникають у взаємодії учасників педагогічного процесу (викладача, студентів, адміністрації), який зазвичай супроводжується негативними емоціями та потребує розв'язання і гармонізації.

Переконування – метод виховання, який передбачає цілеспрямований вплив на свідомість вихованця з метою формування у нього позитивних морально-психологічних рис, спонукання до суспільно корисної діяльності або подолання негативної поведінки (С. Гончаренко). Педагог, звертаючись до свідомості, почуттів і досвіду вихованців, ставить за мету формувати свідоме ставлення до дійсності, до змісту і норм поведінки. Поняття *переконування* вживається як метод впливу, а *переконання* – як результат переконування. Переконування як метод впливу педагога на вихованця формує у нього моральні критерії і погляди, завдяки чому вихованці поступово виробляють власні переконання.

Перешкоди контакту викладача і аудиторії. Першою з об'єктивних психологічних перешкод є *інерція включеності*. Це такий стан людини, аудиторії, коли вони ще знаходяться у своїх думках, проблемах і не можуть одразу активно слухати, сприймати лектора. Друга перешкода – *висока швидкість розумової діяльності*. Людина думає у 4 рази швидше, ніж викладає свої думки і знання. Коли викладач говорить, інтелект студентів велику частину часу вільний і

може відключатися від промови лектора. Третя – *нестійкість уваги*. Увагу може відвернути і зовнішність педагога, його голос, манера говорити, оформлення приміщення, звук дверей, що відчиняються, шепотіння тощо. Четверта перешкода – *антипатія до чужих думок*. Студенти часто звикають до своїх точок зору, їм зручніше і легше додержуватися логіки свого міркування, тому у них утворюється стійке несприйняття точки зору викладача, іноді це породжує репліки, вигуки й інші реакції незгоди з боку студентів.

Пластичність – легке перемикавання з одного виду діяльності на інший, швидкий перехід з одних форм мислення на інші в процесі взаємодії із предметним середовищем, прагнення до розмаїтості форм предметної діяльності.

Психологічний портрет особистісно орієнтованого викладача: відкритий і доступний для будь-якого студента, не викликає в них страху, дає їм можливість висловлювати свої думки і почуття, відвертий у своїх поглядах; демонструє студентам цілковиту довіру до них, не принижує їхньої гідності; щиро цікавиться життям студентів, не байдужий до їхніх проблем, справедливий; виявляє емпатійне розуміння – бачення поведінки студента його ж очима; надає студентам реальну допомогу.

Потреба – це спонукання до діяльності, що усвідомлюється й переживається людиною як нестаток у чомусь, недолік чого-небудь, незадоволеність чимось.

Почуття – це переживання людиною свого відношення до того, що він пізнає або робить, до інших людей або самому собі.

Проекція – несвідома спроба позбутися від нав'язливого бажання, ідеї, приписавши її іншій особі, приписування іншій людині своїх власних якостей, думок, почуттів.

Психологічна сумісність – взаємодоповнюваність, оптимальна єдність та несуперечність психологічних властивостей двох або декількох людей.

Р

Регресія – повернення на більше ранній, примітивний спосіб реагування. У людини стійкі регресії проявляються в тому, що вона виправдовує свої вчинки з позиції мислення дитини, не визнає логіку, відстоює свою точку зору.

Рефлексія – один із механізмів саморегуляції педагога, основу якого складає самоаналіз, здатність критично переосмислювати власний досвід. Педагогічна рефлексія – це усвідомлення вчителем себе самого як суб'єкта діяльності: своїх особливостей, здібностей, цілей та структури своєї діяльності, засобів її оптимізації, а також того, як його сприймають учні, батьки, колеги, адміністрація.

Рольова теорія – пояснення поведінки людини виходячи з його ролі (батька, матері, учня, фахівця й т.д.). Кожна роль регулюється уявленнями самої особистості й очікуваннями оточуючих. Рольова теорія пояснює лише окремі сторони ситуативної поведінки. Особистість може підніматися над своєю роллю, мати здатності, що виходять за рольові настанови.

С

Самоствердження – виявляється в прагненні людини до високої оцінки й самооцінки своєї особистості. У процесі самоствердження людини проявляється не тільки й не стільки прагнення зайняти офіційне службове або професійне положення, скільки його турбота про свої морально-психологічні позиції в системі міжособистісних відносин, що забезпечують повагу, визнання, довіру, прихильність, підтримку.

Самоконтроль – усвідомлення й оцінка суб'єктом власних дій, психічних процесів і станів.

Самоосвіта – процес, спрямований на самостійне придбання знань, умінь, навичок, на саморозвиток і самовдосконалення особистості.

Самооцінка – оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей.

Самореалізація особистості – найбільш повне виявлення особистістю своїх індивідуальних і професійних можливостей.

Саморегуляція – самостійне формування власних фізичних, психічних, духовних станів.

Самостійність – це підпорядкування поведінки власним поглядам і переконанням.

Спілкування – процес обміну між людьми певними результатами їх психічної й духовної діяльності: засвоєння інформації, думок, суджень, оцінок, почуттів, переживань й установок.

Спільна діяльність – процес групового досягнення цілей. Група виступає як сукупний суб'єкт спільної діяльності з певними мотивами, способами й міжособистісними відносинами.

Сугестивність – властивість психіки, що полягає в її піддатливості психологічному впливу. Вона пов'язана як з віковими, так і з індивідуальними особливостями людей, з їх силою волі, життєвим досвідом, а також з рівнем знань, широтою кругозору, компетентністю й рядом інших факторів.

Стиль педагогічної взаємодії – це усталена система способів та прийомів, які використовує педагог у взаємодії. Вона залежить від особистісних якостей педагога і параметрів ситуації спілкування. Щодо якостей, які визначають стиль спілкування педагога, то тут дослідники виокремлюють ставлення його до вихованців і володіння організаторською технікою.

Стиль авторитарний – диктат, коли підлеглий розглядається тільки як пасивний виконавець і йому фактично відмовлено у праві на самостійність та ініціативу.

Стиль демократичний – стиль, що ґрунтується на глибокій повазі до особистості кожного; засадою для нього є довіра й орієнтація на самоорганізацію, самоуправління особистості та колективу.

Стиль ліберальний – стиль, що характеризується браком стійкої педагогічної позиції; виявляється у невтручанні, низькому рівні вимог, формальному розв'язанні проблем.

Стилістичних фігури: інверсія, антитеза, градація, анафора та інші спеціальні синтаксичні прийоми.

Сумісність / несумісність у процесі взаємодії людей – складний соціально-психологічний феномен, що демонструє можливості й перспективи досягнення ефективності в спільній діяльності людей. Розрізняють кілька видів сумісності. Психофізіологічна сумісність ґрунтується на взаємодії особливостей темпераменту, потреб індивідів. Психологічна сумісність припускає взаємодію характерів, інтелектів, мотивів поведінки. Соціально-психологічна сумісність передбачає узгодження соціальних ролей, інтересів, ціннісних орієнтацій учасників. Соціально-ідеологічна сумісність заснована на спільності ідеологічних цінностей, на подібності соціальних установок щодо можливих фактів дійсності, пов'язаних з реалізацією етнічних, класових і конфесіональних інтересів. Чітких границь між цими видами сумісності не існує.

Т

Талант – обдарованість особистості, вищий ступінь розвитку здібностей особистості до певної діяльності, коли вони досягають, рівня рис характеру.

Творчість – діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей.

Техніка мовлення – невід'ємна частина мистецтва звучної мови, вміння володіти голосом, інтонувати виступ та управляти аудиторією.

Точність мови є умовою її ясності. Педагог завжди має добирати такі слова, за допомогою яких можна було б найточніше висловити думки і почуття. Л. Толстой вважав, що мистецтво говорити – вміння щоразу поставити конче необхідне слово на потрібне місце.

Троп (від грец. зворот) – вживання слова або вислову у переносному, образному значенні. В основі тропа знаходиться зіставлення двох явищ, предметів, які близькі один одному за будь-якими ознаками. Народна мудрість говорить: «Без солодкого не відчуєш гіркого, без потворного не будеш мати уявлення про прекраснее». Існують такі види тропів: порівняння, епітет, метафора, алегорія, іронія, гіпербола, уособлення тощо.

Троп порівняння – зіставлення одного предмета з іншим із метою більш яскравої й наочної характеристики одного з них. Наприклад, говорячи про необхідність удосконалення всієї системи освіти і про те, як важливо молодих людей навчити творчо мислити, підготувати їх до життя, можна навести образне висловлювання, яке використовує порівняння: Ще стародавні говорили, що учень – це не посудина, яку необхідно наповнити, а факел, який необхідно запалити. Порівняння відіграють дуже важливу роль при описах, вони допомагають уявити об'єкт розмови.

Троп епітет – (від грец. додаток) образно визначає річ, людину чи дію, підкреслюючи найбільш характерну чи вражаючу якість. Наприклад: мудрий викладач.

Троп метафора – (від грец. перенесення) заміна прямого найменування предмета образним. Метафора є тим самим порівнянням, однак у порівнянні схожість вказується прямо, а у метафори домислюється. Наприклад: чаша терпіння; у чужу душу не влізеш.

Троп алегорія (іносказання) – зображення абстрактного поняття чи явища через конкретний образ. Наприклад: хитрість інакомовно показують у вигляді лисиці; мир – у вигляді голуба. Відома всім алегорія кохання – серце і т. ін.

Троп уособлення – надання неживим речам, або природним явищам людських рис. Наприклад: «Рече та стогне Дніпр широкий ...» (Т.Шевченко).

Троп гіпербола (від грец. перебільшення) – навмисне художнє перебільшування сили, значення, розміру явища, що зображуються. Наприклад: «Не кожен птах долетить до середини Дніпра» (М.Гоголь).

Троп літота (під грец. простота) – образний вислів, який полягає, у зменшенні величини, значення явища, яке зображується. Наприклад: Від Ніжина до Києва рукою подати. Троп протилежний до гіперболи. Виразність і дієвість мови лектора багато в чому залежить від побудови фрази, її конструктивних особливостей. Стилїстично значущі типи цих побудов (побудови фрази)

У

Увага – це спрямованість і зосередженість свідомості на певних об'єктах або певній діяльності.

Упередження – схильність ставитися до індивідуума або групи людей не так, як до інших. Упередження може бути як позитивним, так і негативним. У першому випадку ми доброзичливо ставимося до об'єкта свого упередження, а в другому випадку виявляємо неприязне відношення до нього.

Ф

Фрустрація – психічний стан людини, що виявляється характерними переживаннями і поведінкою, які викликані об'єктивно непереборними труднощами на шляху досягнення мети.

Фази стану уваги аудиторії впродовж виступу лектора:

1. Фаза адаптації – до 5 хв.
2. Фаза оптимальної активності – до 45 хв.
3. Фаза втомлення – до 15 хв.
4. Фаза дуже вираженого стомлення – решта часу.

Х

Характер – це індивідуальне сполучення істотних властивостей особистості, що показують відношення людини до навколишнього світу й виявляються в його поведінці та вчинках.

Ц

Цінності - джерело мотивації діяльності. Вони багато в чому визначають трудові дії працівників, їх трудову поведінку, а значить, і результати роботи організації.

Цінність – критерій прийняття особистісного рішення. За іншим визначенням, будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили, час, гроші, здоров'я тощо, заради якого вона живе.

Цінність – властивість того чи іншого предмета, явища задовольняти потреби, бажання, інтереси соціального суб'єкта (індивіда, групи людей суспільства).

Цінності духовні – це також соціально схвалювані уявлення більшості людей про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, дружба, любов тощо.

Я

Ясність – головна позитивна якість мови, що дозволяє сприйняти інформацію саме так як розуміє її той, хто висловлюється.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІЧНА ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»

На вивчення навчальної дисципліни «Педагогічна та наукова діяльність в закладах освіти» відводиться 90 години / 3 кредити ECTS. Виконання індивідуальних тематичних завдань відбувається в межах самостійної роботи студента.

У відповідності до Положення про кредитно-модульну технологію організації навчального процесу НУ «Запорізька політехніка», Закону України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про державний вищий заклад освіти», наказів Міністра освіти України

«Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», «Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України» й ін. – підсумкова оцінка є оцінкою, яка визначається шляхом переводу сумарної модульної оцінки, вираженої у 100-бальній шкалі, у традиційну академічну оцінку національної шкали «зараховано» та «не зараховано» для заліків – за такою шкалою оцінювання академічних успіхів студента:

Таблиця 6.1 - Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
85-89	B	Добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Вітвицька С. С., Андрійчук Н. М. Основи педагогіки вищої школи / Fundamentals of Higher School Pedagogy: Білінгвальний навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої освіти. 2-ге вид. перероб і доп. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2019. 312 с.
2. Державні стандарти освіти і національне освітнє законодавство. Навч. посіб. / Г. В. Лаврик, Г. В. Тереза, Т. О. Харченко та інші; за ред. Г. В. Лаврик. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 208 с.
3. Додаткова І. Мухіна Г. Педагогіка та психологія вищої школи. Навчально-методичний посібник. Київ: Дакор. 2020. 178 с.
4. Научитель О.Д., Бідюк І.А., Гулий Ю.І. Психологія і педагогіка вищої школи: методологічні і прикладні аспекти. Підручник. Харків: Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського "Харківський авіаційний інститут", 2019. 185 с.
5. Онокович Г. «Діалог культур» як сучасна педагогічна технологія // Вища освіта України. 2011. № 4. С. 42-48.
6. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи. Підручник. Київ: Ліра-К. 2018. 484 с.
7. Партико Н. В. Психологія конфліктів. Навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 132 с.
8. Прибутько П.С. Конфліктологія : навч. посібник : рекомендовано МОН / П.С. Прибутько. Київ: КНТ, 2010. 136 с.
9. Прояви корупції в системі освіти: запобігання та протидія: навч.-мет. посіб. 2-е вид. перер. та доп./ К. А. Бабенко та ін. Київ: МП «Леся», 2016. 216 с.
10. Сікорський П. І. Нова педагогіка. Підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 540 с.
11. Теслюк В. Основи педагогічної майстерності викладача вищої школи. Підручник. Київ: Ліра-К. 2015. 340 с.
12. Чижмарь К. Наукова-практичний коментар Закону України «Про вищу освіту». Київ: Професіонал ВД. 2019. 360 с.
13. Таможська І. В. Зміст поняття «науково-педагогічна діяльність» в контексті сучасної парадигми освіти. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки, 2021, 2.22: 42-47.

14. Медведєва А. О. Науково-педагогічна діяльність як невід'ємна складова освітнього середовища вищого технічного навчального закладу. Наука та освіта в умовах трансформації суспільства. Вид.: Київський національний університет технологій та дизайну, 2017

Інформаційні ресурси

1. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf>.
2. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник / О.І. Гуроров; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва – Х.: ХНАУ, 2017. – 272 с. URL: <http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/558/1/Методологія%20та%20організація%20наукових%20досліджень.pdf>
3. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Харків : Право, 2017. – 448 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16993/1/Danilyan_Dzoban_NP-58.pdf
4. Фундаментальне і прикладне в науці: аксіологічні аспекти / В. Н. Заглада. – Філософія гуманітарного знання: соціокультурні виміри. – Чернівці. – 2007. с. 140-142. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2660/1/08zvmnaa.pdf>
5. Зміцнення викладання та організаційного управління в університетах. – Режим доступу : https://prometheus.org.ua/course/course-v1:NAQA+TOMU101+2020_T3 (дата звернення 15.09.24)
6. Акадамічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів Режим доступу : https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+AI101+2021_T2 (дата звернення 15.09.24)
7. Стрес менеджмент для освітян – Режим доступу: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:CARITAS+STRESS101+2023_T2 (дата звернення 15.09.24)
8. Інформаційні електронні ресурси наукової бібліотеки університету "Запорізька політехніка" – Режим доступу <http://library.zp.edu.ua/>.